

Den Haag

Energiemanagement Actieplan Gemeente Den Haag

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Reductiedoelstellingen	4
3. Plan van Aanpak	6
4. Monitoring en meting	7
5. Periodieke opvolging en voortdurende verbetering	8
6. Verantwoordelijkheden en taakstellingen	9
7. Keteninitiatieven	10

1. Inleiding

Den Haag wil het liefst al in 2030 de hele stad klimaatneutraal hebben. Dat betekent ook dat de gemeentelijke organisatie in 2030 klimaatneutraal moet zijn. Daar werkt de gemeente aan door over te stappen op schoon vervoer en panden zoals het stadhuis en de stadsdeelkantoren alsook sporthallen en zwembaden te verduurzamen. Dit Energiemanagement Actieplan beschrijft de CO₂-reductiedoelstellingen en maatregelen van de gemeentelijke organisatie voor de periode 2024-2027.

De doelstellingen hebben betrekking op het verminderen van de eigen CO₂-uitstoot uit energieverbruik van de panden, andere eigendommen zoals tunnels en van zakelijk reizen. Dit is niveau drie volgens de methode van de CO₂-prestatieladder.

In technische termen gaat het om de zogeheten scope 1 en 2 emissies en zakelijk vervoer:

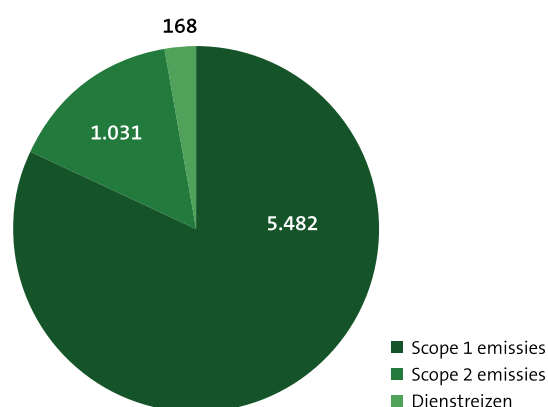
- De scope 1 emissies omvatten onze directe uitstoot. Denk daarbij aan de uitstoot door het verbranden van gas voor het verwarmen van een pand.
- De scope 2 emissies gaan over uitstoot die wordt veroorzaakt door energieopwekking op een andere plek, zoals elektriciteit in een kolencentrale.
- Zakelijke vervoer gaat over dienstreizen per auto en vliegtuig. Onderstaande tabel bevat een overzicht.

Scope	Relevante activiteiten
Scope 1 emissies	<ul style="list-style-type: none"> • Aardgasverbruik gemeentelijke gebouwen • Brandstofverbruik m.b.t. het wagenpark en materieel
Scope 2 emissies	<ul style="list-style-type: none"> • Elektriciteitsverbruik gemeentelijke gebouwen • Elektriciteitsverbruik gemeentelijk wagenpark • Warmtelevering fossiel warmtenet STEG centrale
Business travel	<ul style="list-style-type: none"> • Zakelijke dienstreizen

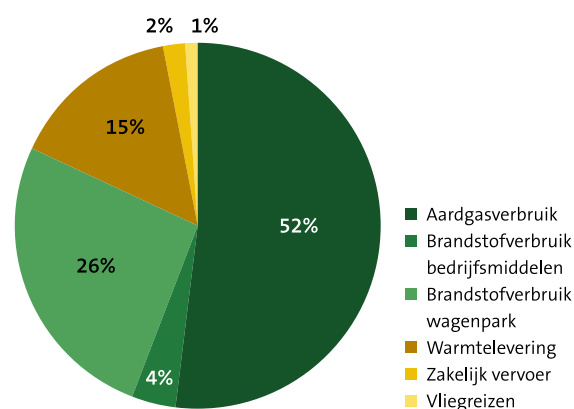
Overzicht relevante activiteiten van Gemeente Den Haag binnen Scope 1 & 2.

De totale uitstoot binnen scope 1 en 2 en dienstreizen was in 2023 6.680,6 ton.

Figuur 1 Aandeel per scope totale CO₂ footprint Gemeente Den Haag

Figuur 2 Totale CO₂ footprint Gemeente Den Haag in 2023, uitgesplitst in categorieën

2. Reductiedoelstellingen

Het jaar 2023 is het referentiejaar op basis waarvan we onze voortgang zullen rapporteren. Dat wil niet zeggen dat we de afgelopen jaren niet gewerkt hebben aan CO₂-reductie. De gegevens over die jaren zijn echter minder betrouwbaar. Daarom hebben we ervoor gekozen om de tussendoelen tot en met 2027 (het jaar dat het CO₂-Prestatieladder certificaat verloopt) te baseren op de CO₂-reductie ten opzichte van de uitstoot in 2023.

HOOFDDOELSTELLING SCOPE 1 EN 2

Gemeente Den Haag wil in 2027 ten opzichte van 2023 30% minder CO₂ uitstoten.

JAARLIJKSE DOELSTELLING SCOPE 1 EN 2

2024	10%
2025	15%
2026	22%
2027	30%

Voortgang tot 2023

Onze prestaties beoordelen we de komende jaren ten opzichte van het jaar 2023. Tegelijk hebben we ook oog voor wat we voor 2023 gerealiseerd hebben. Want die ervaringen zijn ook relevant voor onze toekomstige prestaties en maatregelen die nodig zijn om klimaatneutraal te worden. In 2019 was de uitstoot van de gemeente circa 12.500 ton CO₂.

In 2021 en 2022 zijn een aantal maatregelen genomen waarmee een grote CO₂-reductie is behaald. Zo zijn de Stadskwekerij, Marlot en Zuiderpark gasloos gegaan (goed voor 8% reductie op het totaal). Daarnaast is er ook gebruik gemaakt van geothermie (goed voor 2% reductie) en hebben we ons elektriciteitsverbruik vergroend door bij de inkoop van elektriciteit afspraken te maken over elektriciteit uit nieuwe hernieuwbare energiebronnen, zoals windenergie.

2.1 Subdoelstellingen

Inschatting is dat we met maatregelen gericht op het reduceren van gasverbruik en brandstofverbruik (scope 1) meer reductie kunnen realiseren dan met maatregelen gericht op elektriciteitsverbruik en warmte (scope 2). Omdat de voor ons opgewekte energie al voor een groot deel duurzaam is. Daarom is het relatieve doel voor scope 1 hoger dan scope 2.

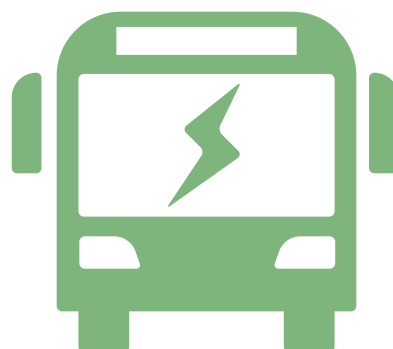
SUBDOELSTELLINGEN		
SCOPE	DOELSTELLING	VOORTGANG
Scope 1	35%	Nvt.
Scope 2	6%	Nvt.
Business travel	0%	Nvt.
Groene stroom	100% groene stroom	Er is al 100% groene stroom in 2023.
Alternatieve brandstoffen	Al het materieel elektrisch in 2027.	Nvt.

3. Plan van Aanpak

In het CO2-managementsysteem van de gemeente Den Haag zijn maatregelen voor 2024 en 2025 gedetailleerd uitgewerkt. In de onderstaande tabel zijn deze maatregelen samengevat.

Voor na 2025 zal de routekaart voor het gemeentelijk vastgoed leidend zijn voor het fossielvrij maken van de panden. Dit plan is in ontwikkeling. Daarnaast wordt er een maatregelenpakket uitgewerkt voor meer duurzame opwekcapaciteit, aansluiting van panden op warmtenetten, elektrificatie van het wagenpark en inkoop van duurzame energie. Planning is om dit maatregelenpakket in het eerste kwartaal van 2025 klaar te hebben.

Emissiescope	Reductiemaatregelen
Scope 1	<ul style="list-style-type: none">Aardgasbesparende maatregelen toepassen gemeentelijk vastgoed: isolatie, HR++ glas, zuinigere en slimme installaties, slimme meters, gasboilers vervangen voor warmtepompen.Aardgasbesparende maatregelen toepassen in gemeentelijke zwembaden (Luchtbehandelingskasten vervangen en warmte terugwininstallaties in Houtzagerij en Zuiderpark, afdekplaat plaatsen), isolatie dak sporthal en zwembad OverboschLoskoppelen van het gas van Sportcomplex De Blinkerd door over te schakelen op riothermie.Gasloos of gasvrij maken stadsdeelkantoor Haagse Hout, Stadskeukerij, Marlot en ZuiderparkSloop-nieuwbouw van sporthal LoosduinenBrandstofvoertuigen vervangen door elektrisch vervoer (EV)
Scope 2	<ul style="list-style-type: none">Elektriciteitsbesparende maatregelen toepassen in gemeentelijk vastgoed: LED verlichting, PV panelen plaatsen, zuinigere en slimme installaties, slimme meters,LED verlichting toepassen bij openbare straatverlichtingWarmtebesparende maatregelen toepassen bij gemeentelijke gebouwen aangesloten op het STEG warmtenet (o.a. spouwmuurisolatie Oranjeplein)
Business travel / Dienstreizen	<ul style="list-style-type: none">Wagenpark verkleinenWagenpark elektrificerenDienstreizen <700 km per trein of elektrisch vervoer (i.p.v. vliegtuig)

4. Monitoring en meting

We brengen twee keer per jaar de CO₂-uitstoot in beeld. Zodat we tijdig kunnen bijsturen als we de doelen niet halen en de maatregelen die we nemen te weinig effect hebben. De voortgangsinformatie komt tot stand door van elke gemeentelijke dienst, via de zogeheten energiefunctionarissen, de benodigde gegevens te verzamelen. Zij halen deze gegevens uit een het zogeheten EnergieMissie systeem. In sommige gevallen is de gemeente Den Haag niet de enige gebruiker van een pand, dan wordt het energieverbruik verdeeld tussen de verschillende gebruikers van het pand. De data van ons wagenpark wordt verzameld door de wagenparkcoördinator. De coördinator brengt data van de diensten samen met die van de leasemaatschappij en stelt een totaaloverzicht op. De gegevens over zakelijke dienstreizen worden aangeleverd door collega's van personeelszaken (HR services).

5. Periodieke opvolging en voortdurende verbetering

De CO2-Prestatieladder is een CO2-management systeem en heeft continue verbetering als doel. Dit betekent dat er in de organisatie continue, herhalende processen aanwezig zijn die gericht zijn op de verbetering van zowel de CO2-prestatie als op de verbetering van het managementsysteem. Hierbij wordt de PDCA-cyclus toegepast (Plan-Do-Check-Act).

6. Verantwoordelijkheden en taakstellingen

Om de doelen te realiseren is betrokkenheid en inzet nodig van een grote groep collega's en alle gemeentelijke diensten. Daarbij hebben zij verschillende verantwoordelijkheden.

Verantwoordelijken	Taakstellingen
Het college van Burgemeester en Wethouders en Gemeentelijke Managementteam.	Het college van B&W stelt het CO2-reductiebeleid voor de gemeentelijke organisatie vast. Het Gemeentelijk Managementteam kan functionele kaders stellen en oordeelt of we op koers liggen om de doelen te halen (via de directiebeoordeling).
De stuurgroep duurzaamheid	De stuurgroep duurzaamheid bereidt besluiten voor het GMT voor. Alle diensten zijn vertegenwoordigd in de stuurgroep en de algemeen directeur van de dienst Stedelijk Beheer is voorzitter van de stuurgroep en portefeuillehouder duurzaamheid vanuit het GMT.
Leidinggeevenden	Leidinggeevenden sturen op de uitvoering van het CO2-beleid binnen hun teams.
Medewerkers	Medewerkers streven in hun werk naar zoveel mogelijk CO2-reductie. Door CO2-reductie onderdeel te maken van beleid en plannen. Of door reductiemaatregelen uit te voeren.
Energiefunctionarissen	Leveren de gegevens aan en zijn het aanspreekpunt voor de reductiemaatregelen die door de diensten worden uitgevoerd.
Programmateam interne verduurzaming	Het programmateam ondersteunt en adviseert de diensten bij het uitvoeren van maatregelen en de implementatie van de CO2-ladder. Het programma levert tevens de projectleider.

7. Keteninitiatieven

Om de eigen uitstoot te reduceren, maar nog belangrijker ook die van de stad en Nederland, werkt de gemeente samen met een groot aantal andere partijen. De initiatieven zijn gericht op kennisuitwisseling, het stimuleren van innovatie en het concreet samenwerken aan reductiemaatregelen. Hiervoor wordt jaarlijks een budget vrijgemaakt. Enkele initiatieven waaraan de gemeente actief deelneemt zijn:

Haags Klimaatakkoord

Het Haags Klimaatakkoord is gelanceerd op 10 april 2024. Partijen in de stad hebben in totaal 38 klimaatdeals gesloten die bijdragen aan het reduceren van CO2 emissies.

Het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen

Sinds 2018, ten tijde van het eerste Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen is de gemeente Den Haag betrokken bij dit initiatief. Doelstellingen zijn inmiddels vertaald naar het gemeentelijke Actieplan Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen.

Zie <https://denhaag.raadsinformatie.nl/document/13857977/1>.

Een van de beleidsdoelen in dit plan is CO2-reductie via ambitieuze eisen en gunningcriteria in inkoopopdrachten.

Convenant Schoon en Emissieloos Bouwen

In 2023 heeft de gemeente Den Haag het Convenant Schoon en Emissieloos Bouwen ondertekend. Met het programma Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) wordt samengewerkt aan één aanpak om bouw-, onderhouds- en slooprojecten schoner uit te voeren en daarmee de reductie van CO2, NOx en fijnstof te beperken. Als grote opdrachtgever in de Grond-, Weg en Waterbouw zet Den Haag in op een hoog ambitieniveau ('koplopergemeente') en wil het ook faciliteiten bieden aan opdrachtnemers op emissieloos te bouwen. <https://opwegnaarseb.nl/over-seb>

Nationale Agenda Laadinfrastructuur

Sinds 2019 werken we aan de implementatie van het NAL. In het NAL hebben overheden, netbeheerders en marktpartijen afspraken gemaakt om ervoor te zorgen dat het aantal laadpunten meegroeit met de toenemende vraag. In de NAL wordt een ambitie nagestreeft van 49% CO2-reductie t.o.v. 1990 op nationaal niveau. De gemeente werkt intensief samen met de overige G4-gemeenten, zie <https://www.agendalaadinfrastructuur.nl/>

Betonakkoord

In 2017 heeft de gemeente Den Haag het Betonakkoord ondertekend. Het Betonakkoord is erop gericht de betonketen te verduurzamen en hiermee fors CO2 te besparen. De gemeente Den Haag doet dit met name door in haar rol als opdrachtgever op minder uitstoot van CO2 in de keten.

In de Road Map van het betonakkoord wordt er minimaal 30% reductie in 2030 gerealiseerd en is de ambitie 49% in 2030 op nationaal niveau. In 2050 moet er 100% reductie worden behaald.

<https://www.betonakkoord.nl/>

Convenant Zero Emissie Stadslogistiek

In 2016 heeft de gemeente Den Haag het Convenant Zero Emissie Stadslogistiek ondertekend. Het doel van duurzame en efficiënte stadslogistiek is de gezondheid, bereikbaarheid, leefbaarheid, veiligheid en economische vitaliteit in steden te verbeteren en de klimaatverandering te beperken. Activiteiten zijn onder andere de verbetering van elektrische laadinfrastructuur en de invoering van een zero emissie-zone voor stadslogistiek in de binnenstad (per 1 januari 2025), binnenkort uit te breiden met de kustzone. Zie www.opwegnaarzes.nl

Programma Duurzame Mobiliteit

In 2017 is er samen met de MRDH de Visie Duurzame Mobiliteit opgesteld. Deze visie moet bijdrage aan het reduceren van CO2 in de regio (55% reductie in 2030) samen met alle MRDH gemeenten.

Ontwikkelen duurzame warmtebronnen (samenwerking met verschillende marktpartijen)

De samenwerking met de verschillende marktpartijen rond de ontwikkelen van duurzame warmtebronnen is gestart in 2022. De belangrijkste ontwikkeling zijn de duurzame warmtebronnen op het De Constant Rebecqueplein (CR-plein en de warmtetransportleiding WarmtelinQ van Vlaardingen naar Den Haag die op dit plein aankomt. WarmtelinQ, geothermie en aquathermie op het De Constant Rebecqueplein hebben de potentie om het bestaande stadsverwarmingsnet te verduurzamen en kunnen daarnaast warmte leveren voor 40.000 tot 55.000 extra woningen. Om deze duurzame warmtebronnen op het De Constant Rebecqueplein te kunnen realiseren voert de gemeente de regio en werkt nauw samen met verschillende marktpartijen, onder andere Uniper, Eneco, Haagse Aardwarmte, maar ook met Gasunie, Stedin en Tennet. We werken met een bandbreedte van 1.750-7.500 ton CO2 reductie per jaar. Meer informatie over het ontwikkelen van duurzame bronnen staat beschreven in de Werkagenda Energietransitie onder Icoonproject 2 (RIS317122) en is terug te vinden op [Warmteplannen bij de Energiecentrale - Duurzame stad Den Haag.](#)

EnergieRijk Den Haag (ERDH) (samenwerking met gemeente, provincie en Rijk)

In 2018 is gestart met het project. We werken als gemeente, provincie en Rijk in het samenwerkingsverband EnergieRijk Den Haag samen aan de verduurzaming van de belangrijkste overheidsgebouwen in het centrumgebied en internationale zone van Den Haag. Onder andere het haalbaarheidsonderzoek van het WKO-net Binnenstad heeft geleid tot nieuwe inzichten voor de verduurzaming van grote energievragers. We zien dat grote energievragers beter te verduurzamen zijn in gebouwcluster van vergelijkbare gebouwen. Duurzame installatie- en energieconcepten kunnen slimmer ingezet en gerealiseerd worden als deze gebouw overstijgend zijn in plaats van met de gebruikelijke 'gebouw voor gebouw-aanpak'. Hierbij kan de grote duurzame energievraag in een gebouwcluster als aanjager en versneller werken voor de overstap van een buurt of wijk. Dat vereist samenwerking en afstemming tussen verschillende partijen/eigenaren in een gebied. We werken met ERDH samen aan het in beeld brengen van gebouwcluster en een ontwikkelstrategie om de verduurzaming en de overstap naar een alternatieve duurzame bron van grote energievragers te benutten in het omliggende gebied.

